

KIJKWIJZER CKV

Welkom in Heerenveen Museum. Hier ontdek je het verhaal van Heerenveen. Wat vind jij belangrijk om te bewaren uit het verleden: de voetbalschoenen van Abe Lenstra of misschien wel een liefdesbrief uit 1822. Ontdek het vandaag zelf. Deze kijkwijzer helpt je op weg.

OVER JOU:

Naam:

School:

Klas:

Datum:

Op eigen gelegenheid / In schoolverband
(doorhalen wat niet van toepassing is)

INLEIDING: TWEE MUSEA IN ÉÉN

1. HEERENVEEN MUSEUM

Het Heerenveen Museum is het cultuurhistorische museum van Heerenveen en omstreken, dat het verhaal vertelt van de Heeren van het Veen. Daarnaast toont het museum de Heerenveense producten, personen of ondernemingen om trots op te zijn. Want er werd en wordt heel veel gemaakt in Heerenveen, denk aan kunst, fietsen en doelpunten!

Het museum heeft ook minstens drie keer per jaar wisselende tentoonstellingen en andere publieksactiviteiten, een museumwinkel ingericht als 19de-eeuwse apotheek en een zeer uitgebreide bibliotheek en documentatiecentrum.

Nieuw is de Pronkkeamer, waar elke maand een nieuwe tentoonstelling te zien is. Ook scholieren mogen er hun werkstukken tonen, dus als jij ook eens in een museum wilt hangen... geef je school op!

2. FERDINAND DOMELA NIEUWENHUIS MUSEUM

Het Ferdinand Domela Nieuwenhuis Museum is een belangrijk onderdeel van het Heerenveen Museum. Dit museum geeft een beeld van het leven en werk van Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846-1919). Domela was dominee, vrijdenker, socialist, anarchist en antimilitarist. Een hele mond vol lastige termen dus. Bovenal was hij strijder tegen maatschappelijk onrecht. Domela Nieuwenhuis was zeer verbonden met Zuidoost Friesland, de streek die hem in 1888 als eerste socialist in de Tweede kamer koos. De veenarbeiders gaven hem de eretitel 'ús Ferlosser' Wij wensen je veel succes en plezier met deze kijkwijzer!

START KIJKWIJZER

ENTREE

Sinds 1999 is de hal van het museum gehuisvest in dit gebouw. Architect Rein Hofstra heeft deze hal ontworpen en er zelfs een prijs mee gewonnen.

1. Wat was vroeger de functie van dit gebouw?

Bekijk vanuit buiten de entree van het gebouw en dan met name de voorgevel met de luifel. De luifel staat symbool voor de Heerenveense verving. Uit de luifel zijn verschillende vormen gesneden, deze staan voor de verschillende instellingen die het gebouw huren. De uitgesneden stukken zijn ergens in de herplaatst.

2. Waar zie je deze vormen weer terug?

Loop nu het museum in. Je staat bij de Grietmannenkast. Een grietman was een soort burgemeester. Hier zie je van alles wat te maken heeft met het ontstaan van Heerenveen. Van archeologische vondsten tot kaarten en stempels. Als eerste zie je in een vitrine de oprichtingsakte uit 1551 van de Schoterlandse Veencompagnie, waardoor Heerenveen is ontstaan. In deze akte verplichten de drie oprichters van de Schoterlandse Veencompagnie, Pieter Van Dekema, Jan Cuyck en Floris Foeys, zich om grote delen veen aan te kopen met als doel turf te steken. De naam 'Heerenveen' komt eigenlijk van 'de heeren van het veen', wat zoiets betekent als 'de mannen die rijk zijn geworden van het veen'.

3. Waarom zijn deze voorwerpen zo belangrijk voor het museum?

4. Vroeger liep de grietenijgrens dwars door het centrum van Heerenveen. Wat stond er op het 'drielanden' knooppunt?

Voor jongeren kwam die grietenijgrens super goed uit. De cafés aan de ene kant mochten bijvoorbeeld aan de ene kant langer open blijven dan aan de andere kant. Je hoefde dus niet ver te lopen om langer in de kroeg te blijven hangen. Ook voor kwajongens had de grens in het midden van het centrum een groot voordeel.

5. Hoe zorgden kwajongens ervoor dat zij niet gestraft konden worden na een streek en waarom werkte dit zo?

Loop verder naar de MAQUETTEZAAL

Zo moet het er uit hebben gezien, in het vroege voorjaar van 1830, als Johannes Holster, landmeter der eerste klasse van 's Rijks Kadaster z'n intrek neemt in het Heerenlogement (hotel) aan de Dracht. Het is zijn taak om alle huizen op te meten en in kaart te brengen. Deze kaart is gebruikt voor de grootste stadsmaquette van Nederland!

6. In een nis links zie je een huisje staan ter voorbeeld. Van welk materiaal zijn de huisjes op de maquette gemaakt?

De maquette is maar liefst 60m² groot en telt 365 huisjes.

7. Op welke schaal denk jij dat de maquette is gebouwd?

1:50

1:70

1:90

8. Hoe heten de drie grietenijen die je hier ziet? Benoem ze op volgorde van grote, begin bij de grootste:

1.

2.

3.

FERDINAND DOMELA NIEUWENHUIS MUSEUM

Na de maquettezaal kom je in het Ferdinand Domela Nieuwenhuis Museum. Dit museum bestaat uit drie verschillende ruimten: de informatie zaal, de studeerkamer en de gang waarin zijn overlijden centraal staat. In de eerste zaal leer je over het leven van Domela Nieuwenhuis en in de studeerkamer zie je hoe Domela Nieuwenhuis geleefd heeft. Daarna zie je de bijzondere uitvaart van Domela Nieuwenhuis en, dit is een beetje luguber, de urnen van hem en zijn vierde vrouw.

INFORMATIEZAAL

Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1864-1919) was Nederlands eerste socialistische kamerlid van 1888 tot 1891. In Friesland werd hij Ús Ferlosser genoemd, omdat hij streed tegen de uitbuiting van de Friese veenarbeiders. Hij vond dat veenarbeiders zich niet meer moesten gedragen als slaven van de rijke veenbazen.

9. Wat was het oorspronkelijke beroep van Domela?

‘Fuck de koning’: dit riep El-Jaberi in 2015. Hij werd ervoor opgepakt. Sinds de invoering in 1815 staat majesteitsschennis (belediging van het koningshuis) in de Grondwet vermeld. De bekendste overtreder in de Nederlandse geschiedenis is zonder twijfel Ferdinand Domela Nieuwenhuis. In zijn krant Recht voor Allen stond een artikel waarin de koning van Nederland (Willem III) ‘koning Gorilla’ wordt genoemd omdat hij het land regeren net zo slecht deed als een aap zou doen. Domela moest hiervoor een jaar naar de gevangenis. Zoek de afbeelding van Koning Gorilla maar eens op.

10. Wat vind jij, moet je naar de gevangenis als je de koning een Gorilla noemt? Leg uit waarom.

Geert Wilders en Sylvana Simons staan volop in het nieuws vanwege hun ideeën en de politieke partij waar ze bij horen. Van tegenstanders krijgen ze veel scheldbrieven, vooral op social media. Ook Domela had, met name toen hij in de gevangenis zat, veel tegenstanders en ook hij kreeg scheldbrieven en zelfs doodsb bedreigingen.

11. Zoek de scheldbrieven op en schrijf 3 scheldwoorden op die men aan Domela schreef.

12. Wat vind jij, hoe ver mag je gaan in een tekst naar een politicus als je het niet met de ideeën eens bent? Wat gaat echt te ver?

Domela vond het erg belangrijk dat het volk goed opgevoed werd. Zo vond hij dat iedereen vegetarisch moest eten. Want: het kost veel graan om een koe te voeden waarvan maar een paar mensen vlees kunnen eten. Terwijl veel mensen het graan kunnen eten dat anders naar de koe zou gaan. Kortom: als iedereen vegetariër zou zijn was er meer en betaalbaar eten voor iedereen. Daarnaast was Domela ervan overtuigd dat vegetarisch eten gezonder was.

13. Ben jij vegetariër? En geloof jij net als Domela dat het beter is voor de wereld als iedereen vegetarisch zou zijn? Waarom wel of niet:

Naast vegetarisch eten had Domela nog meer tips. Zo vond hij dat drank verboden moest worden want “Een drinkende arbeider denkt niet, en een denkende arbeider drinkt niet”.

Domela heeft een standbeeld gekregen in Amsterdam. Er bestaan maar weinig standbeelden van politieke persoonlijkheden in Amsterdam. Het standbeeld, gemaakt door beeldhouwer Johan Polet, werd in 1931 onder grote publieke belangstelling onthuld. Toen was men er van overtuigd dat het standbeeld iedereen die het zag zou herinneren aan het gevecht van de arbeider voor gelijke rechten, goede lonen en goede arbeidsomstandigheden.

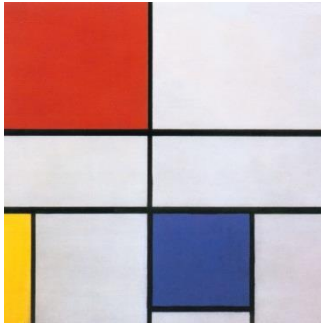
14. Heeft Domela Nieuwenhuis volgens jou dit standbeeld wel of niet verdiend en waarom?

In het midden van de portrettenwand, hangt een heel groot zwart/wit portret van Ferdinand Domela Nieuwenhuis gemaakt door Domela's zoon, beeldend kunstenaar César Domela Nieuwenhuis. Het is een mozaïek van hout en olieverf. Cesar Domela Nieuwenhuis werkte in Parijs onder andere samen met Piet Mondriaan en Theo van Doesburg. Hij werd lid van de kunst stroming 'De Stijl'.

15. zijn onderstaande beweringen over 'De Stijl' juist of onjuist?

'De Stijl' wilde de kunst ontdoen van alle emotie en expressiviteit.	JUIST	ONJUIST
'De Stijl' Kenmerkt zich door sterke geometrische orde.	JUIST	ONJUIST
'De Stijl' maakt veelal gebruik van secundaire kleuren.	JUIST	ONJUIST

Voorbeelden van 'De Stijl'. Gebruik deze om bovenstaande vragen te beantwoorden.

GA NU NAAR DE STUDEERKAMER

16. Kijk eens naar het interieur van de studeerkamer.
Zou Domela uit een rijk of arm gezin komen? Verklaar je antwoord.

RIJK / ARM omdat:

BOEKENKAST

In het midden van de boekenkast ligt een boek dat voor Domela heel belangrijk is geweest. Het ligt ook op zijn bureau. Het gaat over het verschil tussen arm en rijk. In het boek wordt uitgegaan van 3 klassen mensen:

- De adel
- De aandeelhouders (degenen die de winst van bedrijven krijgen)
- Het proletariaat, degenen die geen aandelen bezitten (de arbeiders)

Volgens dit boek zou het proletariaat, dus de arbeiders, tijdelijk de baas moeten worden van het land. Dan wordt het bezit van de rijken verdeeld onder de armen en verdient iedereen ongeveer hetzelfde. Dit is de gedachte van het communisme. Wie schreef dit boek en wat is de titel?

17. Wie schreef dit wereldberoemde boek en wat is de titel?

Loop nu naar de vitrine met daarin foto's van Domela's overlijden en uitvaart

Op 22 november 1919 trok de rouwstoet van Domela Nieuwenhuis door de straten van Amsterdam. Uit heel Nederland kwamen ongeveer **12.000 (!)** mensen bijeen om de laatste eer te bewijzen aan de volksleider.

18. In de vitrine staan de urnen van Domela en zijn vierde vrouw. Waarom had Domela Nieuwenhuis 4 vrouwen? (uitleg in de vorige zaal):

- Zijn vrouwen waren het niet altijd met zijn ideeën eens en daar kon hij niet tegen, dus vroeg hij al snel een scheiding aan
- Zijn eerste drie vrouwen stierven alle drie tijdens de bevalling van hun kind
- Domela was gek van vrouwen en ruilde zijn oudere vrouw 3x in voor een jonger exemplaar

Loop nu door de Herenzaal, met uitzicht op de gracht, naar de gang en ga de trap op. Boven aan de trap ga je naar rechts.

HEERENVEENS ZILVER

Friesland kent op het gebied van de zilversmeedkunst een lange traditie. In steden als Leeuwarden, Sneek en Bolsward kwam het tot de oprichting van gilden. Deze vakorganisaties bewaakten de kwaliteit van het gemaakte zilver, namen de opleiding van de leerlingen voor hun rekening en zagen er op toe dat vreemde zilversmeden uit de steden werden geweerd. Heerenveen is geen stad, maar een vlekke (een stad zonder stadsrechten) en kende geen gilde.

19. Waaronder was het zo aantrekkelijk voor zilversmeden om zich te vestigen in Heerenveen?

Heerenveens zilver is zeldzaam omdat veel zilver is omgesmolten in de loop der tijden. In de periode 1616 tot 1813 werkten bijna vijftig zilversmeden in Heerenveen. De opdrachtgevers van de Heerenveense zilversmeden zijn grietenijbesturen, leden van adellijke families, kerkbesturen en gegoede burgers.

20. Geef 2 redenen die in het verleden van belang zijn geweest bij het omsmelten van zilver.

1.

2.

Veel zilveren voorwerpen zijn gemaakt ter ere van een bijzondere gelegenheid, zoals een geboorte, een huwelijk of een begrafenis. In veel brandewijnkommen, bekers en tasbeugels zie je symbolen terug die verwijzen naar een Bijbelse voorstellingen.

21. Koppel aan onderstaande symbolen op lepels met de juiste betekenis.

Je kunt kiezen uit de betekenissen:

1. Liefde / 2. Hoop / 3. Gerechtigheid /
4. Wijsheid / 5. Vrede / 6. Vriendschap

1. Een vrouw met een anker en een duif op haar arm:

2. Een vrouw met een spiegel en een slang die om haar arm kronkelt:

3. Een vrouw met kinderen:

4. Een vrouw met een weegschaal en een zwaard:

22. Kies 1 van de 6 betekenissen uit en bedenk hier een nieuw symbool voor.

Schrijf hiernaast op voor welke betekenis je hebt gekozen:

Betekenis:

Maak een schets van het door jou bedachte nieuwe symbool:

Tekening symbool:

ORANJEWOUZAAAL

Ga naar de Oranjewoudzaal. Ten tijde van de verving (16de eeuw tot de 20ste eeuw) was het verschil tussen arm en rijk groot in Heerenveen. De Oranjewoudzaal toont de geschiedenis van Oranjewoud en rijke stadhouderfamilie die daar woonde.

Bekijk de maquette van het Lustslot Oranjewoud. Dit grote lustslot werd in de 18de eeuw gebouwd in opdracht van Johan Willem Friso van Oranje-Nassau (1686 – 1711). Overigens is dit zomerpaleis nooit afgebouwd.

23. Hoe heet de Franse architect, die je hiernaast ziet afgebeeld, die het ontwerp van het paleis en de tuin maakte?

24. Als je naar de afbeelding van de tuin van Slot Zeist hieronder kijkt en naar de tuin van Lustslot Oranjewoud (maquette), welke overeenkomsten zie je dan in de aanleg?

Lustslot Oranjewoud is in barokstijl gebouwd. Deze stijl werd door de kerk en de adel vaak gebruikt om hun macht te tonen. Een bouwstijl is een manier van bouwen die kenmerkend is voor een bepaalde tijd, cultuur of architect. Er is sprake van een bouwstijl als bij een groot aantal gebouwen de bouwelementen op dezelfde manier worden gebruikt. Zo kunnen de constructie, de maten en de verhoudingen hetzelfde zijn, net als de plattegrond, het materiaalgebruik, de wanden, de zuilen en het lijstwerk. In Europa zijn de belangrijkste architectonische stijlen:

- Klassiek (800 v.Chr – 500 n.Chr.)
- Romaans (ca. 1000 -1250)
- Gotiek (ca. 1150 – 1500)
- Renaissance (ca. 1430 – 1550)
- Barok (ca. 1600 – 1750)
- Neoclassicisme (ca. 1800 – 1870)
- Rationalisme (ca. 1890 – 1920)
- Functionalisme (vanaf ca. 1920)

Waar vroeger Lustslot Oranjewoud was staat nu het fraaie Landhuis Oranjewoud.

25. Welke van de 3 onderstaande bouwstijlen hoort bij huize Oranjewoud?

BAROK
1600 – 1700

Kenmerken:

- Veel versiering
- Feestelijke stijl

Voorbeelden:

Grachtenhuizen A'dam
Crackstate Heerenveen

NEOCLASSISME
1800 – 1870

Kenmerken:

- Pilaren en kapitelen
- Witte muren

Voorbeelden:

Paleis van Justitie
Leeuwarden
Station Zwolle

RATIONALISME
1890 – 1920

Kenmerken:

- Weinig versiering
- Baksteen

Voorbeelden:

Beurs van Berlage
Amsterdam
Heerenveense School

Loop nu door de klapdeuren naar de 'Gemaakt in Heerenveen' zaal. Hier zie je van alles gemaakt in Heerenveen: kunst, sportclubs, vervoersbedrijven en winkels.

26. Welk voorwerp spreekt jou het meeste aan?

Object of onderwerp:

waarom spreekt dit je aan:

DE ZOLDER VAN PAKE

Loop de tweede trap omhoog naar de Zolder van Pake. Op de Zolder van Pake vind je speelgoed en gebruiksvoorwerpen uit grootvaders tijd, een spitkeet, het verhaal van de gruwelijke moord voorgevallen in Knollenburg geschilderd op een smartlap, en voorwerpen die te maken hebben met de sport in Heerenveen.

27. Vertel iets over de vormgeving van deze zolder. Beschrijf daarbij onder andere de sfeer, het licht en de opstelling.

Je bent aan het einde van de kijkwijzer CKV. Je hebt nu een goed beeld van het museum en de geschiedenis van Heerenveen.

Bedankt voor je bezoek en succes met je verslag!

Heb je nog een leuk verhaal over de geschiedenis van Heerenveen, is je iets opgevallen toen je de vragen beantwoorde of wil je iets anders met ons delen? We horen het graag. Je mag het opschrijven in het gastenboek, stuur ons een tweet of tag ons in je facebookbericht.

TIP

Neem een museumfolder mee en stop die bij je verslag. Doe ook je toegangsbewijs erbij!

PS: wist jij al waar de bolletjes in het logo van het museum voor staan?

HEERENVEEN MUSEUM
Minckelersstraat 11
(De Heerenveense School)
8442 CE Heerenveen
Telefoonnummer: (0513) 62 34 08
E-mail: info@heerenveenmuseum.nl